

Urbanistyka a planowanie układów komunikacyjnych (I) Zasady planowania

Utworzono: czwartek, 28, październik 2010 08:19 Marek Przedziński

Co to jest przestrzeń, urbanistyka i urbanista? Zdefiniowanie tych pojęć ma istotne znaczenie w próbie nakreślenia spójności oraz wzajemnej zależności dziedzin planowania przestrzennego i drogownictwa rozumianego jako przygotowane nawierzchnie dla wszystkich uczestników ruchu, poruszających się w oparciu o zasady inżynierii ruchu.

Człowiek najczęściej postrzega przedmioty w przestrzeni, rzadziej przestrzeń pomiędzy nimi. Najczęściej postrzega i ocenia rozległość oraz funkcję przestrzeni. W ostatnich czasach na tyle wzrosła świadomość, iż przeciętny człowiek coraz częściej dostrzega oprócz trzech wymiarów objętości przestrzeni również czwarty wymiar, tj. „czas”. „Czas” w tym przypadku rozumiany jest jako określający wartość produktu wytwarzanego przez człowieka w przestrzeni. Tak więc czasoprzestrzeń jest wymiarem środowiska działań człowieka.

Przestrzeń z jednej strony jest rozciągłością, w której występuje świat ludzkich symboli materialnych i niematerialnych, z drugiej strony – objętością zdefiniowaną przez elementy fizyczne i wyobraźnię człowieka. Urbanistyka jest zaś dziedziną zajmująca się budową miast i osiedli oraz wszystkimi problemami związanymi z ich planowym urządzeniem i zorganizowaniem pod względem technicznym, gospodarczym oraz kulturowym. Dodać należy, że szerszym pojęciem od urbanistyki jest „gospodarka przestrzenna”, gdyż zawarta w niej problematyka łączy się z gospodarką komunalną, która obejmuje kwestie zarządzania miastami i ich funkcjonowania jako określonych organizmów społecznych.

Powiedzmy teraz krótko o mieście. Czym ono jest? Jest administracyjnie wyróżnioną jednostką osadniczą lub osadą, zamieszkałą przez ludność (nota bene spierano się jakiego rodzaju ludność zamieszkiwała pierwotne/pierwsze miasta; jedni twierdzili, że ludność nierolnicza, np. rzemieślnicy, inni, że głównie ludność rolnicza). No tak,

Urbanistyka a planowanie układów komunikacyjnych (I) Zasady planowania

Utworzono: czwartek, 28, październik 2010 08:19 Marek Przedziński

ale jaką definicję przypisać miastu? Powtórzę więc za prof. J.M. Chmielewskim, że najpełniejszą definicję miasta przedstawia K. Dziewoński, otóż: „Miasto jest historycznie ukształtowanym typem osiedla, wyznaczonym istnieniem konkretnej społeczności częściowej, skoncentrowanej na określonym obszarze, o odrębnej organizacji, uznanej prawnie oraz wytwarzającej w ramach swojej działalności zespół trwałych urządzeń materialnych o specyficznej fizjonomii, która odzwierciedla odrębny typ krajobrazu”. Zatem miasto jest żywym organizmem posiadającym strukturę: organizacji prawnej, funkcjonalną (m.in. system transportu, inżynieryjny), społeczną, fizjonomiczną (węzły i punkty centralne, drogi i przejścia).

Przybliżę więc rolę urbanisty, tzn. kto to jest i co „majstruje” w mieście? Towarzystwo Urbanistów Polskich uznaje, że „jest to osoba, która prowadzi badania i studia, opracowuje programy i projekty planów budowy, rozbudowy i modernizacji miast lub ich części oraz jednostek sieci osadniczej, wykonuje nadzór nad realizacjami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego”. Skonkludować zatem można, że urbanista tworzy w i dla systemu, tak więc jest niezaprzeczalnie osobą zaufania publicznego.

Musimy zdawać sobie sprawę, że najważniejszymi miejscami w życiu człowieka są: „dom - praca - świątynia - cmentarz” (pierwszym, który to powiedział był prof. Józef Tichner). W związku z tym, należy odpowiedzieć na pytanie, jakie są sposoby planowania przestrzennego, pozwalające aby te miejsca ciągle zapewniały podnoszenie jakości życia i ochrony zdrowia mieszkańców z jednoczesnym zachowaniem lub możliwością odtwarzania walorów środowiska przyrodniczego dla przyszłych pokoleń. Wypada powiedzieć za prof. Janem Chmielewskim wybraną kwestię, że otóż: „Miasta od czasów najdawniejszych cywilizacji były projektowane i zakładane celowo i z artystyczną wyobraźnią. Świadomie regulowano układy uliczne, podziały parcelacyjne, tworzone kompozycje urbanistyczne. Sposób projektowania planów zmieniał się stosownie do mody, gustu, patronatu i technologii. Tendencje do daleko posuniętej kreacji w projektowaniu miast prowadziły do utopijnych koncepcji miasta idealnego, z drugiej zaś strony rezygnacja z tej kreacji wywoływała (przypis: wywołuje) rozwój spontaniczny - niekontrolowany, a więc taki który sprzyjał powstawaniu siedlisk nędzy, występku i chorób (przypis: dzisiaj patologii). Władze miejskie, zdając sobie sprawę z tych niebezpieczeństw, od dawna zwracały uwagę na stan sanitarny miasta oraz warunki egzystencji najuboższych. Wprowadzając odpowiednie przepisy tworzone zasady zarządzania i planowania urbanistycznego”.

No i pokrótce doszliśmy do Unii Europejskiej. Otóż skutki zniszczeń ostatniej wojny upoważniły, lub też rzecz można, zdeterminowały władze wielu państw Europy do kompleksowych działań w skali regionów, a nawet krajów. Świadomość, że miasto jest składnikiem większej regionalnej całości, skłoniła i skłania do określenia regionów: naturalnych, ekonomicznych, administracyjnych. Tak więc możemy przyjąć, że planowanie to celowe działanie, obejmujące całokształt problematyki z nim związanej. Nie sposób pomieścić w tej wypowiedzi wszystkie szczegóły, toteż powiem za J. Goryńskim, że planowanie jest narzędziem oraz wyrazem polityki. Polityka przestrzenna jest sferą działań mających za zadanie ustalenie celów,

Urbanistyka a planowanie układów komunikacyjnych (I) Zasady planowania

Utworzono: czwartek, 28, październik 2010 08:19 Marek Przedziński

środków i kierunków kształtowania, zagospodarowania i użytkowania przestrzeni. Polityka przestrzenna musi uwzględniać uwarunkowania realizacji celów. Uwarunkowania te najczęściej wynikają z kierunków rozwojowych o charakterze spontanicznym. Plan jest narzędziem i wyrazem polityki i określa pole działań kontrolowanych, ograniczających rozwój spontaniczny. W naszym kraju u podstawy planowania leży przyjęta zasada zrównoważonego rozwoju, który rozumieć należy jako proces wyrównywania potrzeb i możliwości, jakie tworzą wzajemnie powiązane systemy przyrodniczy i kulturowy.

Jeszcze tylko parę słów o sposobach planowania. Wyróżniamy planowanie długoterminowe, czyli antycypacyjne i planowanie krótkoterminowe, czyli śledzące, oraz regionalne i lokalne. Pierwsze – długoterminowe/antycypacyjne – pozwala prognozować poważne zmiany i wizjonerskie zamierzenia, ale oparte jest na niepewnej prognozie, ma charakter docelowy o ograniczonej elastyczności, grozi powstawaniem napięć rozwojowych. Planowanie to jest najwłaściwsze dla opracowania planów struktury miasta. Drugi sposób – planowanie krótkoterminowe/śledzące – charakteryzuje się łatwą do określenia prognozą rozwoju, eliminuje napięcia rozwojowe, pozwala na elastyczne zmiany, ale może nosić cechy incydentalne wywołane czynnikami pozaplanistycznymi, nie posiada ciągłości i niesie za sobą niestety wycinkowość decyzji.

Zbliżając się do końca charakterystyki planowania, chciałbym podkreślić, że planowanie jest procesem ciągłym. Narzędziem planowania miejscowego są plany miejscowe. Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym zobligowała gminy do opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Studium to stanowi akt kierownictwa wewnętrznego organu wykonawczego gminy i zawiera instrumentarium do kształtowania polityki przestrzennej gminy. Oprócz tego studium pełnić powinno rolę promocyjną gminy, edukować zainteresowanych mieszkańców szczególnie w okresie sporządzania zmian, co coraz częściej jest czynione, a przede wszystkim wybranych przedstawicieli społeczności lokalnych (patrz: radnych).

Marek Przedziński
dyrektor
Miejskiego Zarządu Dróg i Transportu
w Częstochowie